

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 341

Gospodarka i przestrzeń

Redaktorzy naukowi
Stanisław Korenik
Niki Derlukiewicz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-457-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Dariusz Głuszczyk: Ekonomiczne bariery działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w regionach Polski a Krajowy Fundusz Kapitałowy	11
Hanna Godlewska-Majkowska, Agnieszka Komor: Biogospodarka a zarządzanie marketingowe w wybranych jednostkach samorządu terytorialnego	23
Piotr Hajduga: Rewitalizacja przestrzeni śródmiejskiej na przykładzie Świdnicy – wybrane aspekty	37
Amelia Kin: Zarządzanie ryzykiem w przedsiębiorstwach MŚP a kryzys finansowy	54
Beata Kisielewicz: Rozwój społeczno-ekonomiczny Polski Wschodniej – wybrane aspekty	62
Dorota Korenik: Formy oddziaływania samorządu terytorialnego na regionalny sektor finansowy	72
Aleksandra Koźlak: Ocena dostępności transportowej ośrodków wiedzy i innowacji w Polsce	83
Agnieszka Krześ: Budżet obywatelski jako inicjatywa wspierająca postawę społeczeństwa obywatelskiego	93
Barbara Kutkowska, Tomasz Pilawka: Rola Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) w budowaniu kapitału społecznego wsi	104
Florian Kuźnik: Polityka miejska regionu przemysłowego	120
Henryk Łabędzki, Mirosław Struś: Społeczne determinanty rozwoju przygranicznych obszarów wiejskich w południowo-zachodniej Polsce	136
Andrzej Luczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Globalizacja gospodarki a przekształcenia sektora lokalnego – wybrane problemy.....	146
Magdalena Łyszkiewicz: Audyt zgodności opracowania wieloletniej prognozy finansowej gminy z wymogami ustawy o finansach publicznych ...	158
Marian Maciejuk: Pomoc publiczna przedsiębiorcom w Polsce w okresie kryzysu.....	171
Katarzyna Miszczak: Kapitał społeczny, ludzki i kreatywny w rozwoju gospodarczym	182
Monika Musiał-Malago: Stan zaawansowania planowania przestrzennego w gminach na przykładzie miasta Krakowa	199
Mirosława Marzena Nowak: Miejsce spółdzielni mleczarskich w rozwoju regionalnym: przypadek województwo łódzkie, Polska	213

Monika Paradowska: Innowacje jako determinanta zrównoważonego rozwoju transportu w miastach.....	223
Andrzej Raczyk: Internacjonalizacja działalności podmiotów gospodarczych na przykładzie pogranicza polsko-niemieckiego	236
Małgorzata Rogowska: Jakość przestrzeni publicznej w rozwoju aglomeracji miejskich.....	245
Karolina Rosomacha: Wpływ wiedzy i innowacji na rozwój regionów w Republice Czeskiej	254
Dorota Rynio: Dylematy polityki regionalnej w nowym okresie programowania w UE	263
Alicja Słodczyk: Przemiany Warszawy na tle modelu miasta postmodernistycznego	274
Mirosław Struś, Henryk Łabędzki: Rola kapitału społecznego w rozwoju obszarów przygranicznych południowo-zachodniej Polski.....	285
Monika Szymura: Ochrona prawnoautorska w gospodarce opartej na wiedzy	294
Eugeniusz Wojciechowski: Ekonomiczny wymiar administracji publicznej .	304
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Rozwój województw Polski Południowej z uwzględnieniem metropolii	315

Summaries

Dariusz Głuszczyk: Economic barriers to innovation activity of enterprises in the regions of Poland vs. Polish National Capital Fund.....	22
Hanna Godlewska-Majkowska, Agnieszka Komor: Bio-economy and marketing management in selected local government units	36
Piotr Hajduga: Revitalisation of downtown space on example of Świdnica – chosen aspects.....	53
Amelia Kin: Risk management in SMEs and the financial crisis.....	61
Beata Kisielewicz: Socio-economic development of Eastern Poland – chosen aspects.....	71
Dorota Korenik: Forms of influence of regional government on the regional financial sector	82
Aleksandra Koźlak: Assessment of transport accessibility to centres of knowledge and innovation in Poland.....	92
Agnieszka Krześ: Participatory budgeting as an initiative supporting the attitude of civil society.....	103
Barbara Kutkowska, Tomasz Pilawka: The role of National Network of Rural Areas (NNRA) in the creation of social capital of rural areas	119
Florian Kuźnik: Urban policy in a post-industrial region	133
Henryk Łabędzki, Mirosław Struś: Social determinants of rural border areas development in south western part of Poland.....	145

Andrzej Łuczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Globalization of economy and transformation of the local sector – selected problems	157
Magdalena Łyszkiewicz: Auditing the conformity of multi-year financial outlooks of a community with the public finance act	170
Marian Maciejuk: Public aid for entrepreneurs in Poland in the recession period	181
Katarzyna Miszczak: Social capital, human capital and creative capital in economic development	198
Monika Musiał-Malago: The stage of spatial planning in municipalities on the example of the city of Krakow	212
Mirosława Marzena Nowak: Place of dairy cooperatives in the regional development: case of Lodz Voivodeship, Poland	222
Monika Paradowska: Innovations as a determinant of sustainable urban transport development	235
Andrzej Raczyk: Internationalization of enterprises – Polish-German borderland case study	244
Małgorzata Rogowska: The quality of public space in agglomeration	253
Karolina Rosomacha: The impact of knowledge and innovation on the development of regions in the Czech Republic	262
Dorota Rynio: Dilemmas of regional policy in a new programming period of the EU	273
Alicja Słodczyk: Changes of Warsaw on a background of postmodern city ...	284
Mirosław Struś, Henryk Łabędzki: The role of social capital in the development of border areas of south-western Poland	293
Monika Szymura: Protection of authors' rights in knowledge-based market economy	303
Eugeniusz Wojciechowski: Economic dimension of public administration ...	314
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Development of voivodeships of southern Poland with reference to the metropolises	326

Andrzej Łuczyszyn

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu

Agnieszka Chołodecka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

GLOBALIZACJA GOSPODARKI A PRZEKSZTAŁCENIA SEKTORA LOKALNEGO – WYBRANE PROBLEMY

Streszczenie: Integrowanie się gospodarki światowej jest charakterystyczne dla współczesnych realiów społeczno-gospodarczych. Wszystkie jednostki przestrzenne i układy osadnicze są w coraz wyższym stopniu scalane w jeden światowy system ekonomiczny. Ta nowa faza ewolucji gospodarki światowej nie pozostaje bez wpływu na poszczególne gospodarki narodowe, regionalne, a przede wszystkim lokalne. Tworzą się podziały na zwolenników nowego wymiaru rozwoju polegającego na wykorzystaniu nowych czynników w postaci wiedzy, nowych technologii informatycznych, telekomunikacji, inni z kolei prezentują wyważoną opinię, podkreślając, że powyższemu zjawiskom towarzyszą nowe formy terytorialnej centralizacji funkcji zarządczych i kontrolnych. Gospodarka globalna pojawia się bardzo często w dyskusjach politycznych i publicystycznych, gdzie pokazywana jest od strony doniosłych atrybutów, jednak nie cechuje jej pełny obiektywizm, procesom tym bowiem nie towarzyszy rozwój sektora lokalnego, którego jedynym zadaniem jest wspieranie globalnej ekspansji bez możliwości zwiększania swojej mobilności, a tym samym zwiększania udziału w partycypacji regionalnej i krajowej.

Słowa kluczowe: globalizacja, sektor lokalny, rozwój lokalny, lokalizm.

DOI: 10.15611/pn.2014.341.12

1. Wstęp

Współczesne procesy globalizacyjne oddziałują bezpośrednio i pośrednio na skalę lokalną. Przejawy tych oddziaływań są bardzo zróżnicowane, a decyduje o nich wiele czynników, których identyfikacja przysparza badaczom coraz więcej problemów. Swego rodzaju chwiejność gospodarki światowej, przejawiająca się w bardzo dynamicznych zmianach warunków, w jakich zachodzą procesy gospodarowania, doprowadza do niepewności i asymetrii nie tylko w podziale dochodów, ale także dysproporcji społecznych, powodując niejednokrotnie marginalizację ośrodków,

w tym głównie peryferyjnych. Poszczególne przestrzenie społeczno-ekonomiczne, poddając się postępowi technicznemu i technologicznemu, nie przyjmują go z jednakowym natężeniem, co przedkłada się na działalność chociażby lokalnych podmiotów gospodarczych, nienadążających za tempem zachodzących zmian. W takich warunkach lokalne władze nie są aż tak silne, aby dostosować swoje możliwości do wymogów zglobalizowanych przedsiębiorstw (korporacji). Tym samym w skali lokalnej występuje swego rodzaju zagrożenie warunków kształtowania gospodarki opartej na wiedzy, jako głównego czynnika wytwórczego zastępującego możliwości wykorzystywania zasobów przemysłowych, na których to bazowały w większości przekroje lokalne dotychczas. Lokalne przedsiębiorstwa, w szczególności w małych, peryferyjnych przestrzeniach, w stosunku do przedsiębiorstw zlokalizowanych w dużych ośrodkach stają się z góry skazane na niepowiedzenie, a jedyną szansą na ich wzajemne relacje jest możliwość zlokalizowania na ich terenie elementów działalności dużych korporacji, które akceptują najlepiej nowy paradygmat rozwoju. Zatem globalizacja to jeden z biegunów zjawiska charakterystycznego dla współczesności; drugim jest lokalizm, którego odnowa nie wydaje się prosta. Występująca polaryzacja tych dwóch zjawisk niesie zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje dla lokalnych społeczności.

Celem artykułu jest próba pokazania zjawisk zachodzących we współczesnych realiach społeczno-gospodarczych, jakimi są globalizacja i lokalizm w kontekście ich biegunowości, które to zjawiska charakteryzują aktualne możliwości kształtowania rozwoju w jego różnych przekrojach. Dla realizacji powyższego celu posłużono się metodą opisową i porównawczą.

2. Globalizacja we współczesnych realiach społeczno-gospodarczych

Nie ma powszechnej zgody co do genezy globalizacji, chociaż istnieją poglądy, że pojawiła się ona wraz z początkiem ludzkości, a ostatnio nastąpiło tylko jej przyspieszenie. Inny kierunek wskazuje, że o początku globalizacji zadecydowała ekspansja europejskiego kapitalizmu. Początkowo termin ten używany był w kontekście ekonomicznym, potem został rozpowszechniony na gruncie nauk społecznych, zwłaszcza socjologii. Cechą globalizacji jest to, że działalność gospodarcza w ogromnej części wyszła poza ramy narodowych granic. Funkcjonujące obecnie przedsiębiorstwa, zarówno produkcyjne, jak i usługowe, to w znacznej części już nie narodowe, lecz transnarodowe podmioty, których polem działania jest cały glob. Nie ma lub prawie nie ma dla nich barier, a narodowe polityki mogą jedynie w części wpłynąć na konkretną lokalizację ich siedzib czy oddziałów.

Naukowe dyskursy wokół pojęcia globalizacji toczą się zaledwie od lat 80. XX wieku i nadal trudno mówić o teorii globalizacji. Akcenty w dotychczasowej dyskusji nad tym procesem kładzione są głównie na ekonomię, politykę i kulturę, a także

na spadek znaczenia granic terytorialnych i narodowych w tych dziedzinach. Bez wątpienia dla światowej gospodarki najistotniejsze znaczenie ma globalizacja ekonomiczna, u której podstaw leżą dwie kwestie¹:

- postęp techniczny prowadzący do spadku kosztów komunikowania się i transportu,
- liberalizacja przepływów towarów i usług, kapitału i pracy.

Postęp techniczny uczynił globalizację widoczną, natomiast liberalizacja przyczyniła się do jej pogłębienia.

„Przechodząc do precyzyjniejszego określenia pojęcia globalizacji, warto zaznaczyć, iż słowo to stosowane jest często w literaturze zamiennie z dwoma innymi: ‘globalizm’ i ‘globalność’ ”². Globalizm (*globalism*) oznacza sytuację, w której światowy rynek eliminuje lub wypiera akcję polityczną. Jest to zarazem redukowanie globalizacji do jednego tylko wymiaru. Globalność natomiast (*globality*) oznacza poczucie, że żyjemy w światowym społeczeństwie. Sama globalizacja (*globalization*) jest rozumiana jako procesy, przez które suwerenne państwa są przeplatane i podważane przez ponadnarodowych aktorów dysponujących różną władzą, orientacją, tożsamością oraz sieciami połączeń. Do cech tak rozumianej globalizacji należą: kompresja czasu i przestrzeni, dialektyczny charakter procesu globalizacji, jej wielowymiarowość, złożoność i wielowątkowość, integrowanie, międzynarodowa współzależność, związek z postępem nauki, techniki i organizacji, wielopoziomość. Między innymi dlatego podstawowy wymiar procesu globalizacji dotyczy rynków finansowych i walutowych. Są one naprawdę globalne i dzięki przepływowi elektronicznym oraz zdolności do omijania lub przewyższania kontroli rządowej mogą potencjalnie działać jako jedność w czasie rzeczywistym³. Istota tych zjawisk tkwi w funkcjonalnym powiązaniu i silnym zespoleniu narodowych rynków walutowych, pieniężnych i kapitałowych w jeden globalny rynek finansowy. Oczywiście, w tym przypadku znacznie pomogły procesy integracyjne zachodzące w Europie.

„Globalizacja sprawia, że ekonomia oparta o wiedzę zaczyna zastępować tradycyjną ekonomię przemysłową. Przejawia się to m.in. w tym, że usługi rozwijają się we współczesnym świecie szybciej niż produkcja przemysłowa. Po drugie, globalna gospodarka zaczyna coraz częściej zastępować gospodarki narodowe. Po trzecie, gospodarka kapitalistyczna definitywnie usunęła w cień tzw. gospodarkę socjalistyczną”⁴. To oznacza, że jest ona jedną z możliwych form radykalnej modyfikacji

¹ R. Orłowska, K. Żołądkiewicz, *Globalizacja i regionalizacja w gospodarce światowej*, PWE, Warszawa 2012, s. 20.

² M. Bogunia-Borowska, M. Śleboda, *Globalizacja i konsumpcja dwa dylematy współczesności*, Wydawnictwo Universitas, Kraków 2003, s. 18.

³ Warto podkreślić, że istniejący drugi wymiar globalizacji, jakim jest technologia informacyjna, jest szansą na przyszłość, stanowi bowiem rdzeń zdolności produkcyjnych gospodarek i militarnej potęgi państw. Mimo że jest ona obecnie zglobalizowana asymetrycznie, to znaczenie europejskich centrów badawczych, firm i rynków gwarantuje, że Europa jest głęboko włączona w dominujące sieci technologiczne.

⁴ T.T. Kaczmarek, *Globalna gospodarka i globalny kryzys*, Difin, Warszawa 2009, s. 60.

współczesnej gospodarki. W tych warunkach bardzo często mówi się o „trzeciej rewolucji przemysłowej” co oznacza, że⁵:

- przechodzimy z ery przemysłowej opartej na eksploatacji bogactw naturalnych do epoki opartej na wiedzy, którą charakteryzuje wiedza, wykształcenie, badania naukowe i rozwój;
- nowe technologie w łączności i komunikacji (3G), które pojawiły się w fazie obecnej trzeciej rewolucji przemysłowej, pozwalają budować globalną gospodarkę, a nawet czynią ją konieczną. Przedsiębiorstwa znajdujące się w dowolnym miejscu mogą realizować swoje cele w każdym innym dowolnym miejscu.

W literaturze przedmiotu panuje zgodna opinia, że globalizacja ponownie odkrywa regiony⁶. Czyni to za pośrednictwem przedsiębiorstw, które działając na rynku globalnym, infiltrują i poszukują dla siebie lokalizacji w przestrzeni regionalnej i lokalnej. Firmy transnarodowe, wykorzystując swój zasięg, a przede wszystkim siłę, poszukują dwóch podstawowych elementów w przestrzeni, tj. rynków zbytu dla swoich produktów i usług oraz zasobów czynników produkcji, przy czym nie chodzi im o ilość, lecz o cenę i jakość, dzięki której ich produkty i produkcja stają się atrakcyjniejsze, a przede wszystkim bardziej konkurencyjne. W tym momencie warto wskazać, że taki proces, choć naturalny, jest wysoce niesprawiedliwy z punktu widzenia chociażby działalności lokalnych przestrzeni społeczno-ekonomicznych, lokalnych (własnych) podmiotów gospodarczych. Są one z góry skazane na konkurencję w warunkach globalizacji, która eliminuje je z dalszych możliwości rozwoju.

Na globalizację należy więc patrzeć z różnych punktów widzenia. Można ją pojmować jako na proces „kurczenia” się świata, intensyfikację stosunków społecznych o światowym zasięgu, rozprzestrzenianiu się zwyczajów, wartości i technologii w taki sposób, że wpływa to na ludzkie życie w całym świecie. Bardzo często globalizację postrzega się jako hybrydyzację (łączenie nowych praktyk). Można śmiało powiedzieć, że postępująca globalizacja wywołała zmiany w funkcjonowaniu jednostek przestrzennych. Jest dzisiaj terminem powszechnie stosowanym, zajmującym centralne miejsce we wszystkich dyskusjach na temat zmian społeczno-gospodarczych. „Wynika to ze złożoności tego zjawiska i jego wielowymiarowości. Można ją analizować z różnych punktów widzenia, co nieuchronnie prowadzi do upraszczania jej sensu pojęcia i w konsekwencji do mnożenia definicji o różnym stopniu uogólnienia”⁷.

3. Dylematy globalizacyjne

Należy zgodzić się z poglądem, że istniejący obecnie stan zaawansowania procesu globalizacji przesądza, że żadne pojedyncze państwo nie jest samo zdolne do skutecznego przeciwstawiania się uruchamianym przez ten proces mechanizmom. Druga

⁵ Tamże, s. 60-61.

⁶ J. Chądzyński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, CeDeWu, Warszawa 2007, s. 32.

⁷ A. Jewtuchowicz, *Terytorium i współczesne dylematy rozwoju*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2005, s. 9-10.

częsta hipoteza mówi, że w procesie globalizacji państwo traci znaczenie, bo jest zbyt małe dla wielkich spraw i zbyt duże dla spraw małych⁸. Nie ma zatem polityki gospodarczej przysłowiowego „środka”, jak również narzędzi na pobudzanie takiej polityki. Istnieją zatem sprawy globalne i sprawy lokalne na dwóch różnych biegunach.

Tabela 1. Dylematy globalizacji

Globalizacyjne dylematy	Charakterystyka
1	2
Opcja mikroekonomiczna firm ponadnarodowych a globalna skala ich działania; minimalizacja kosztów własnych wyklucza maksymalizację sprzedaży	Globalna gospodarka podporządkowana jest zasadom mikroekonomii. Główni aktorzy globalnego rynku (<i>global players</i>), czyli firmy ponadnarodowe, zainteresowani są przede wszystkim maksymalizacją zysku, względnie przetrwaniem na rynku. W związku z tym zabiegają o minimalizację kosztów własnych. Oznacza to w pierwszej kolejności redukcję zatrudnienia i preferowanie niestałych form zatrudnienia, cięcia płac i płacowych kosztów pochodnych, ograniczania zakładowych świadczeń socjalnych. Taka sytuacja powoduje wzrost bezrobocia i nierówności społecznych oraz prowadzi do ograniczenia siły nabywczej potencjalnych klientów firmy. Coraz bardziej powszechnym zjawiskiem jest wzrost gospodarczy niepociągający za sobą wzrostu liczby miejsc pracy. Redukując zatrudnienie i płace, firmy wzajemnie redukują sobie możliwości sprzedaży. Osłabienie popytu wręcz narusza podstawy globalnej gospodarki, nie może ona bowiem istnieć bez stabilnego popytu. Czyli presja na obniżkę zatrudnienia i płac daje efekt kosztowy, ale zakłóca efekt dochodowo-popytowy.
Wolna konkurencja w skali globalnej znosi samą siebie	Strategię poszukiwania sposobów obniżki kosztów własnych wymusza sytuacja na rynkach światowych. Ostra konkurencja na tych rynkach jest główną siłą napędową procesu globalizacji. Gospodarka postrzegana jest jak dżungla, w której silniejszy zjada słabszego. Monopolistyczne porozumienia, fuzje, wrogie przejęcia stają się powszechnością. Konkurencja będąca motorem globalizacji paradoksalnie znosi samą siebie. Tym samym konkurencja zabija konkurencję i ordo liberałów, domagających się stworzenia „systemu konkurencji” dla zapobieżenia jej wynaturzeniu. Monopoliści przesłaniają swoją potęgę: obrotami, dochodami, wpływami państw narodowych.
W warunkach globalizacji słabe państwo nie wypełnia swych gospodarczych funkcji tworzenia	Zachwianie koniunktury wskutek osłabienia popytu oraz zakłócenia konkurencji domagają się jakiejś reakcji makroekonomicznej. Dotychczas ingerencja państwa ożywiła popyt, niemniej aktualnie tworzenie współcześnie długookresowych warunków konkurencyjności

⁸ Szerzej: A. Łuczyszyn, *Społeczny aspekt zarządzania rozwojem lokalnym a interesy wspierające procesy globalizacji współczesnej gospodarki*, [w:] *Człowiek we współczesnej gospodarce globalnej*, red. P. Grabowiec, M. Klimowicz, Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów we Wrocławiu, Wrocław 2011, s. 149-163.

1	2
„systemu konkurencji” dla globalnego rynku	polega w mniejszym stopniu na sterowaniu popytem, a w większym na wspieraniu innowacji. Państwo aktualnie nie jest w stanie w sposób zadowalający odpowiadać na takie zapotrzebowanie. Jest ono „głodzone podatkowo” przez globalne firmy spychane przez nie na margines. Oczywiście staje się dysproporcja między ograniczoną do danego terytorium polityką a globalną gospodarką. W obliczu „zglobalizowanego kapitalizmu” brak globalnego rządu czy innych sprawnych globalnych struktur politycznych oznacza nie tylko niemożliwość ustanowienia sprawnego „systemu konkurencji”.
Globalizacja wywołuje kryzys państwa społecznego, a jednocześnie prowadzi do wzrostu nierówności domagających się społecznych interwencji	Dotyczą one poziomu życia i szans rozwojowych. Państwu poddanemu presji haseł deregulacyjnych, zadłużonemu i przeżywającemu permanentny kryzys finansów publicznych coraz trudniej wypełnić zadania wyrównywania szans. Można spotkać zjawisko „dziedziczenia biedy”.
Skrajne nierówności globalnego rynku <i>versus</i> egalitarna demokracja	Występuje konfrontacja wolnego rynku z demokratycznym ładem politycznym. Zasadniczo obydwa porządki się wspierają, jednak ogromne zróżnicowanie dochodów i szans życiowych może nie wytrzymać konfrontacji z demokratycznym egalitaryzmem, przyznającym wszystkim jednakowe prawa. Konflikty społeczne, umiejętnie podsycane przez żądnych władzy demagogów, stanowią zagrożenie dla demokratycznego ładu.
Zagubienie egzystencjalne mobilnego „człowieka sukcesu”	Na globalnym rynku pracy cechami najbardziej pożądanymi jest tzw. dyspozycyjność i mobilność. Ekonomiczny sukces zakłada gotowość do ciągłej zmiany: stanowiska pracy i firmy, miejsca kraju zamieszkania, obszaru działania i specjalizacji oraz do permanentnego uczenia się. Produktem ubocznym tempa zmian jest stopniowo postępująca dezintegracja przestrzeni społecznej: wykorzystanie jednostek i erozja więzi międzyludzkich. „Człowiek mobilny”, bogaty materialnie, posiada nadszarpnięte poczucie bezpieczeństwa i niezaspokojoną potrzebę przynależności.
Zaspokajanie potrzeb czy ich kreacja w systemie globalnej gospodarki?	Transnarodowe korporacje same próbują otwierać nowe rynki i ożywiać popyt. Adresatem swych kampanii marketingowych czynią albo wąską grupę „wygranych” o wysokich dochodach, albo szersze kręgi potencjalnych konsumentów, które nierzadko zostają wepchnięte w „pułapkę kredytową”. Firmy w koalicji z mediami i przy zastosowaniu wyszukanych technik reklamowych tworzą sztuczne potrzeby. W warunkach globalizacji gospodarka przemienia się w system prowadzący albo do marginalizacji i niemożliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb szerokich kręgów, albo do zaspokajania potrzeb luksusowych, względnie do kreacji potrzeb u wąskiej elity najbogatszych.
Konsumentencka wolność czy konsumistyczne zniewolenie?	Ideową siłą napędową globalizacji jest neoliberalna filozofia wolnego rynku, w tym pełna swoboda konsumpcji. Otwarcie na klienta stanowi naczelną ideę filozofii wielu firm. Wbrew takim mniej lub bardziej

Tabela 1, cd.

1	2
	sformalizowanym zapewnieniom napór agresywnej reklamy, nie cofając się nawet przed oddziaływaniem na podświadomość, stawia pod znakiem zapytania aksjologiczne preferencje. Deklarowana konsumentka wolność staje się swoistym kamuflażem. Wygrywając jednostkowe kompleksy i konformistyczne skłonności, przymusza się konsumenta do określonego stylu życia i narzuca mu wybory, które <i>de facto</i> go ograniczają.
Konsumpcyjna asceza hamująca wzrost gospodarczy czy konsumizm nakręcający koniunkturę?	Pułapka konsumizmu (konsumpcjonizmu) wskazuje na niszczycielskie konsekwencje indywidualne i społeczne ostentacyjnej konsumpcji. Gromadzenie dóbr materialnych, przyspieszanie tempa życia, dominacja wartości instrumentalnych (bogactwo, pieniądze, kariera) nad autotelicznymi czy preferowanie w indywidualnych wyborach wąsko pojmanego interesu własnego sprzyja rozpadowi etosu solidarności i indywidualnej postawie nieumiarkowania. Niemniej wzmożone zakupy dóbr konsumpcyjnych nakręcają koniunkturę, a wysoki wzrost gospodarczy generuje miejsca pracy i stwarza możliwości ograniczania ubóstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. Dyluś, *Globalizacja – refleksje etyczne*, Ossolineum, Kraków 2005, s. 17-23.

M. Castells⁹ wskazuje na obecne problemy światowej gospodarki, gdzie oprócz klasycznych identyfikuje: wyzysk, wykluczenie społeczne, marginalizację i selektywną integrację, jako cechy bezpośrednio połączone i towarzyszące współczesnym pozytywnie rozumianym procesom rozwojowym. Autor podkreśla, że reakcją na procesy globalizacyjne jest m.in. integracja europejska, która pokazuje, że globalna gospodarka nie jest niezróżnicowanym systemem składającym się z przedsiębiorstw i przepływów kapitału, lecz zregionalizowaną strukturą, w której stare instytucje narodowe i nowe byty ponadnarodowe wciąż odgrywają główną rolę w organizacji gospodarczej konkurencji oraz w zbieraniu lub traceniu płynących z niej zysków. Dowodzi on także, że chociaż większość aktywności gospodarczej i miejsc pracy na świecie ma charakter narodowy, regionalny, a nawet lokalny, to najważniejsze, strategiczne aktywności gospodarcze są w wyniku informacji globalnie zintegrowane za pośrednictwem elektronicznie realizowanych sieci wymiany kapitału, towarów i informacji. To właśnie ta globalna integracja wywołuje i kształtuje obecny proces jednoczenia Europy na bazie instytucji europejskich, które historycznie ukonstytuowały się wokół celów głównie politycznych.

Oprócz szans rozwoju globalizacja niesie także zagrożenia, które dotyczą w zasadzie tych samych obszarów, tj. ekonomicznego, politycznego, społecznego i kulturowego. Tabela 1 przedstawia wybrane najbardziej identyfikowane dylematy globalizacyjne.

⁹ M. Castells, *Koniec tysiąclecia*, PWN, Warszawa 2009.

Bardzo interesujące jest, w jaki sposób poszczególne kraje, w tym przede wszystkim te uznawane jako uboższe, mają uporać się z pojawiającymi się dylematami. Odpowiedź na to pytanie nie wydaje się prosta, globalizacja bowiem to także jeden z biegunów zjawiska charakterystycznego dla współczesności; drugim jest lokalizm.

4. Lokalizm jako biegun globalizacji

Lokalizm stanowi podstawę programów rozwoju lokalnego i jest ideologią wybitnie samorządową, gdyż warunkiem urzeczywistnienia samorządu jest szerokie upodmiotowienie społeczeństwa, wzrost motywacji, uzasadnień do działania na rzecz własnego środowiska (odważne branie spraw „w swoje ręce”). S. Bednarek definiuje lokalizm jako orientację społeczną zwróconą ku sprawom najbliższego otoczenia, koncentrującą uwagę społeczności, właśnie na problemach „ojczyzny prywatnej”¹⁰.

We współczesnych realiach obserwuje się i popularyzuje rozkwit idei lokalizmu, która wiąże się także z nadzieją na znalezienie skutecznych strategii rozwojowych dla niewielkich społeczności szukających swoich szans gospodarczych na globalnych rynkach towarów. Nic więc dziwnego, że na ogół to, co lokalne powstaje w obrębie dyskursów globalizacji i poprzez takie właśnie procesy musi być analizowane. Złożoność powiązań pomiędzy tym, co lokalne i tym, co globalne skłania do głębszych refleksji nad charakterem procesów rozwoju lokalnego i jego uwarunkowań.

W warunkach procesów globalizacyjnych konieczne wydaje się włączenie jednostek przestrzennych w nurt rozwoju nie tylko dużych miast, które aktualnie nadają tempo rozwoju współczesnej gospodarce (aglomeracje, konurbacje, metropolie i obszary metropolitalne), ale także w system zdolności do lokalizowania globalnych przedsiębiorstw w skali lokalnej. Nie jest to proces łatwy, w większości bowiem zależy nie tylko od podmiotów gospodarczych, ale także od lokalnych władz, których zadaniem jest pobudzanie rozwoju lokalnego. Ma to szczególne znaczenie w mniejszych ośrodkach, gdzie globalizowanie lokalnych gospodarek ma za główny cel niwelowanie bezrobocia. Poszukiwanie pomostu pomiędzy tym, co lokalne a tym, co globalne stanowi współcześnie wyraz najbardziej pożądanego działania, przed którymi stoją wszyscy aktorzy krajowej, regionalnej i lokalnej sceny. Ale równocześnie mamy do czynienia z przestrzennym rozpraszaniem się działalności gospodarczej (rozwój telekomunikacji, technologii informatycznych), który to proces doprowadza do centralizacji funkcji zarządczych i kontrolnych. „Krajowe i globalne rynki, jak również operacje zintegrowane w skali globalnej, wymagają bowiem ośrodków centralnych, w których mechanizmy globalizacji mogą działać. Co więcej, przemysły wykorzystujące technologie informatyczne wymagają rozbudowanej infrastruktury, w której skład wchodzi strategiczne węzły, będące wysoce złożonymi kon-

---

¹⁰ S. Bednarek, *Regionalizm dolnośląski – teraźniejszość i przyszłość*, [w:] *Regionalizm u progu XX wieku*, Rada Krajowa Regionalnych Towarzystw kultury, Wrocław 1994, s. 69.

centracjami urzędzeń”¹¹. Bardzo często występuje zjawisko przeceniania wymiarów informatycznych, które deformuje rzeczywistą rolę jednostek przestrzennych we współczesnej fazie globalizacji, jak również oddala szanse dla oddolnych inicjatyw ukierunkowanych na lokalny wymiar rozwoju. Prowadzi to do wniosku, że transformacja gospodarki światowej w ostatnim dwudziestoleciu XX wieku i towarzyszące jej przesunięcia w strukturze gospodarczej w kierunku wyspecjalizowanych usług i finansów spowodowały odnowę znaczenia dużych ośrodków miejskich. Ale ta swoista ekspansja wymaga rozwiniętego sektora gospodarki lokalnej, który także przechodzi transformację i usiłuje dostosować się do wymogów globalnych głównie wzmacniając swoje oddolne inicjatywy.

„Optymistyczna wiara w możliwość rozwoju lokalnego pod wpływem procesów globalizacji gospodarki jest tylko jedną stroną zagadnienia relacji lokalność-globalność. Druga strona przedstawia się mniej pociągająco. Optymizm maleje, gdy relacje te rozważa się w kategoriach konkurencji i siły, bowiem w chwiejnym otoczeniu konkurencyjnym zarówno korporacje, jak i państwo podlegają silnym napięciom występującym w układzie lokalność–globalność”¹². Nadzieje na zintegrowany rozwój lokalny pod wpływem korporacji bywają złudne. Korporacje mają bowiem ustaloną już wcześniej sieć przedsiębiorstw, miast i krajów będących dostawcami i odbiorcami, podtrzymują więc wypróbowane związki. Nie każda gospodarka lokalna ma zatem szanse rozszerzenia swego udziału w tej sieci, chociaż zdarzają się przypadki pojawiania się i wykorzystywania takich szans. Ostatecznie więc, ze względu na ogromną asymetrię sił pomiędzy korporacjami międzynarodowymi i władzami lokalnymi, władze te mogą zrobić niewiele więcej niż stwarzać środowisko sprzyjające biznesowi i stymulować takie rodzaje działalności, które w przyszłości mogą być włączone do sieci organizowanej przez korporacje.

Jak pokazuje praktyka, teraźniejszość to permanentne, turbulentne, a przy tym ciągłe zmiany oraz wzrost niepewności we wszystkich dziedzinach życia, które w wypadku skali lokalnej uzewnętrzniają się w: *relatywizacji* przejawiającej się w utracie absolutnego punktu odniesienia; *fragmentacji*, w ramach której jednostka funkcjonuje równocześnie w trzech wymiarach: lokalnym, państwowym i globalnym (efektem jest dążenie do wzmocnienia satysfakcji bez ponoszenia odpowiedzialności); *detradycjonalizacji* jako procesu wygaszania wpływu tradycji na postępowanie. Na płaszczyźnie społeczno-ekonomicznej powyższe zmiany skutkują niszczeniem lokalnej tradycji, wykorzenianiem producentów i konsumentów z lokalnej kultury, a premiowanie nowości i innowacyjności potrzebuje nowych lokalnych, wymyślonych tradycji, aby organizować i tworzyć wokół nich syndrom lokalnych potrzeb konsumenckich lepiej przystosowanych i reagujących na globalną ofertę handlową czy inwestycyjną.

---

¹¹ R. Domański, *Ewolucyjna gospodarka przestrzenna*, Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań 2012, s. 68.

¹² Tamże, s. 71.

Można powiedzieć, że ekspansywność globalnej produkcji i konsumpcji masowej powoduje:

- erozję i relatywizację lokalnej tradycji kulturowej,
- kształtowanie się nowej tożsamości społecznej,
- kryzys dotychczasowej tożsamości osobowej i grupowej w strukturach lokalnych.

W kontekście zarówno lokalizmu, jak i rozwoju społeczno-ekonomicznego realizowanego w przestrzeni należy zdawać sobie sprawę, że mitem jest powstanie homogenicznego, kosmopolitycznego i masowego społeczeństwa globalnego, gdyż:

- globalizacja uruchamia proces nowych identyfikacji kosmopolitycznych lub lokalnych, a zanika identyfikacja narodowa;
- źródło tożsamości stanowi partykularna lokalność;
- globalizacja narusza autonomię i lokalność instytucji oraz systemów komunikowania;
- w nowej strukturalizacji gospodarki światowej pojęcie lokalność nabiera coraz bardziej charakteru relatywistycznego;
- pojawia się lokalizm regresywny (wzmacniane są fundamenty struktur lokalnych, odseparowuje się je od reszty świata);
- w dobie globalizacji wzrasta znaczenie wspólnot lokalnych zróżnicowanych społecznie, kulturowo i etnicznie, jako społeczności terytorialnych integrujących mieszkańców;
- coraz szersze funkcjonowanie struktur lokalnych w procesach globalizacyjnych powoduje korozję struktur politycznych, kulturowych, rodzinnych i wykorzenienie ich z dotychczasowego kontekstu społecznego w swoim środowisku lokalnym, ponieważ zwiększa liczbę opcji życiowych dla jednostki.

Na podstawie powyższego można powiedzieć, że inkluzywność globalizacji wywołuje ekskluzywność postaw w skali lokalnej, przyczyniając się do stopniowego wyobcowania jednostki (jej aktywności gospodarczej czy kulturowej), zaniku części relacji międzyludzkich z jej dotychczasowej wspólnoty. Z kolei globalni producenci dążą do redukcji lokalnych regulacji (ochrona zatrudnienia, cła, ograniczenie wywozu zysków). W efekcie następuje zwiększenie liczby rynków lokalnych otwartych na ekspansję. Łatwiejsze staje się wywieranie nacisku na społeczności lokalne (przede wszystkich ich liderów) w celu przestrzegania prawa chroniącego ich interesów. Powoduje to w konsekwencji przesuwanie się kontroli nad zasobami lokalnymi, będącej jednym z silnych wskaźników suwerenności społeczności lokalnej, w ręce globalnych podmiotów. Gdy lokalne reguły gry stają się mniej stabilne i przewidywalne ze względu na osłabienie kontroli państwa, to szerzy się przestępczość i inne patologie społeczne oraz pojawia niebezpieczeństwo destabilizacji lokalnych rynków poprzez żywiołowość ekonomii globalnej przenoszącej ryzyko i kryzysy z jednych do drugich gospodarek lokalnych. Globalni producenci „żerują” na różnicach między lokalnymi gospodarkami, dążąc przy tym do przejęcia zasobów endogenicznych a następnie ich unifikacji.

5. Zakończenie

W dobie globalizującej się gospodarki nowy paradygmat rozwoju, polegający na przejściu z gospodarki industrialnej do postindustrialnej i bazujący na dużych korporacjach, w dynamiczny sposób oddziałuje na lokalny sektor gospodarczy. Obok pozytywnych efektów tych zjawisk, takich jak m.in. wzrost znaczenia dużych miast, metropolii, ośrodków metropolitalnych, pojawia się równolegle druga strona, przejawiająca się w malejącym optymizmie, gdyż gospodarowanie w kategoriach konkurencji w chwiejnym otoczeniu nie jest domeną lokalnych gospodarek. Tym samym duże globalne korporacje nie interesują się m.in. sektorem małych i średnich przedsiębiorstw, reprezentującym w większości przekroje lokalne. Nadzieje na zintegrowany rozwój lokalny pod wpływem siły korporacji wydają się znikome. W takich warunkach kształtowanie rozwoju lokalnego nie przebiega w sposób jednakowy w każdej przestrzeni społeczno-ekonomicznej. Występująca w przekrojach regionalnych i lokalnych nieciągłość przestrzeni rodzi zagrożenia w postaci większego izolowania się doprowadza do zaniku endogenicznych czynników, mogących wkomponowywać się w sieciowy system wzajemnych współzależności w regionie. Przejawy GOW w sektorze gospodarki lokalnej na obecną chwilę są incydentalne, co jeszcze bardziej zwiększa asymetrię między tymi gospodarkami w regionie. Partycypowanie w gospodarce globalnej wymaga więc rozwiniętego sektora gospodarki lokalnej, wspierającego tę ekspansję. Aby nastąpiła poprawa sytuacji, udział działalności zorientowanej lokalnie musi być w ścisłej symbiozie z działalnością zorientowaną globalnie. Dlatego też sektor lokalny w pierwszej kolejności wymaga zwiększenia swojej mobilności, co w obecnych realiach jest niezwykle trudne.

Literatura

- Bednarek S., *Regionalizm dolnośląski – teraźniejszość i przyszłość*, [w:] *Regionalizm u progu XX wieku*, Rada Krajowa Regionalnych Towarzystw kultury, Wrocław 1994.
- Bogunia-Borowska M., Śleboda M., *Globalizacja i konsumpcja dwa dylematy współczesności*, Wydawnictwo Universitas, Kraków 2003.
- Castells M., *Koniec tysiąclecia*, PWN, Warszawa 2009.
- Chądzyński J., Nowakowska A., Przygodzki Z., *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, Ce-DeWu, Warszawa 2007.
- Domański R., *Ewolucyjna gospodarka przestrzenna*, Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań 2012.
- Dyluś A., *Globalizacja refleksje etyczne*, Ossolineum, Kraków 2005.
- Jewtułowicz A., *Terytorium i współczesne dylematy rozwoju*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2005.
- Kaczmarek T.T., *Globalna gospodarka i globalny kryzys*, Difin, Warszawa 2009.
- Łuczyszyn A., *Społeczny aspekt zarządzania rozwojem lokalnym a interesy wspierające procesy globalizacji współczesnej gospodarki*, [w:] *Człowiek we współczesnej gospodarce globalnej*, red. P. Grabowiec, M. Klimowicz, Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów we Wrocławiu, Wrocław 2011.
- Orłowska R., Żołądkiewicz K., *Globalizacja i regionalizacja w gospodarce światowej*, PWE, Warszawa 2012.

GLOBALIZATION OF ECONOMY AND TRANSFORMATION OF THE LOCAL SECTOR – SELECTED PROBLEMS

Summary: The integration of the world economy is characteristic for the contemporary socio-economic realities. All spatial and settlement systems are increasingly merged into one world economy. This new phase in the evolution of the global economy has an impact on the individual national economies, regional and especially local ones. There are divisions into supporters of the new dimension of development involving the use of new agents in the form of knowledge, new information technology, telecommunications, and others who present a balanced opinion, emphasizing that the phenomenon is accompanied by new forms of territorial centralization of management and control. Global economy appears very often in political and journalistic discussions, where it is shown from the perspective of important attributes, but it is not characterized by its objectivity, because the processes are not accompanied by parallel development of the local government, whose only task is to support the global expansion without being able to increase its mobility and at the same time increasing the share in regional and national participation.

Keywords: globalization, local sector, local development, localism.